

פרים בהרבעה טבעית בעדרי החלב בישראל – תקנות וסכנות

ש. מרכוס, רופא ארצי לרביית יונקים – המכון הווטרינרי בית-דגן

תמצית הדברים

בשנים האחרונות הגיע השימוש בפרים בהרבעה טבעית במשקי החלב לממדים נרחבים. החוק להשבחת בעלי חיים (1952) והתקנות לגבי פרי רביה בבקר לחלב (1975) לא יושמו עד כה בקפידה. שימוש בלתי מבוקר בפרים בהרבעה טבעית ברפת החלב, אם כתחליף או כמשלים להזרעה המלאכותית, נושא בחובו מספר סכנות וביניהן:

- ◀ פגיעה ברמת הטיפוח של הבקר לחלב הישראלי.
- ◀ סכנה להפצת מחלות ומחלות מין.
- ◀ חשש ממשי לחיי אדם עקב פגיעות של פרים.
- ◀ למרות שהדבר נראה בלתי סביר, לכאורה, בטווח של מספר שנים החזקת פר עזר או פר כתחליף להזרעה מלאכותית, אינה מוצדקת כלכלית.

הזרעה המלאכותית, קצת היסטוריה

השימוש ההמוני בשיטות של הזרעה מלאכותית כשיטת טיפוח בבהמות משק (סוסים, בקר, צאן) החל בשנות ה-20 בבריה"מ (איונוב). בשנות השלושים הוקמו קואופרטיבים להזרעה בדנמרק והם הגיעו להשגים יפים (למעלה מ-60% התעברות בהזרעה ראשונה).

גם בארץ החלו בניסויים מוגבלים בהזרעה מלאכותית בבקר לחלב בשנות השלושים המאוחרות. אך רק לאחר קום המדינה חל גידול מואץ בשימוש בהזרעה מלאכותית, כשהחקלאות והספקת המזון לאוכלוסיה היו את גולת הכותרת של הכלכלה הישראלית.

השימוש הנרחב בהזרעה מלאכותית והמודעות הרבה של החקלאים בארץ לשיטות החקלאיות החדשות יצרו את הבסיס והצורך להסדר חוקי של טיפוח בעלי חיים, ובפרט של הבקר לחלב על ידי התקנת תקנות להזרעה

המלאכותית. ועדות הטיפוח ושירותי הרפואה הווטרינרית הצליחו תוך מספר שנים להצמיד את משק הבקר לחלב הישראלי לרמה שאין כמותה ולהתגבר על שתי מחלות המין העיקריות (טריכומונס וקמפילובקטר).

תקנות השבחת ייצור חקלאי (בעלי חיים) (בקר לחלב) תשי"ז 1956 קובעות את הכללים לאישור פר לרביה על ידי ועדה המוסמכת מטעם מנהל המח' לבקר במשרד החקלאות, וכן את תנאי החזקתו של הפר במשק, הטיפול בו והפיקוח הווטרינרי על בריאותו ופעילותו.

ראויה לציון העובדה שמשק הבקר לחלב הישראלי המאורגן רובו ככולו בצורה וולונטרית הביע תמיד נכונות רבה לשיתוף פעולה מרצון עם הרשויות המפקחות ועובדה זאת היא שעזרה להצמיד את רמת הייצור והבריאות של הבקר הישראלי לדרגה שהוא נמצא בה כיום.

לאחרונה התברר, שחלה "התרופפות" בהבנה ובשיתוף הפעולה ההדדי בין חלק מהמגדלים ובין הרשויות ובסקר ראשוני נמצא, שבארץ פועלים כ-70 עגלים ופרי עזר במשקי החלב (קיבוצים ומושבים) וזאת ללא כל פיקוח טיפוחי או וטרינרי. הסיבות להכנסת עגלים (פרים) לרביה טבעית במשקי החלב הן שונות וביניהן כדאי להזכיר:

- "כיסוי" הרבעות לימי חג ושבחות.
- הרבעה של עגלות במכלאות פתוחות או "השלמת" הרבעות במכלאות.
- הרבעת פרות "מתקשות".
- "שיפור" רמת ההתעברות במשק (בעיקר במשקים מושביים).
- "חסכון" בדמי הזרעה ובשירותים הנלווים.

השימוש בפרים בהרבעה טבעית במשק החלב – מגרעות וסכנות

- בראש ובראשונה – פגיעה ברמת הטיפוח של העדר הפרטי והלאומי. מגדל העושה שימוש נרחב בהרבעה טבעית יתקשה

החקלאים; לאחרונה צוטטו 4 מקרי מוות כתוצאה מפגיעות פרים במדינת מישיגן (ארה"ב). היות וברור שחלק ממשקי החלב ימשיכו להחזיק בפרים, אם כאמצעי עזר או אמצעי בלעדי לרבייה, אזי יש לנקוט באמצעים שיצמצמו עד למינימום את הנזקים העשויים להיגרם עקב השימוש בפרים וזה אומר:

- ◀ רישום, פיקוח ורישוי בהתאם לתקנות.
- ◀ בדיקות רפואיות מקדימות ותקופתיות לפרים.
- ◀ יעוץ רפואי ומקצועי למשקים הסובלים מבעיות של פוריות בעגלות ו/או בפרות המאלצות אותם להזדקק ל"שירותיו" של פר עזר.

סיכום

החזקת פר לרבייה בעדר החלב מחייבת רישום ורישוי לפי התקנות. רישוי זה כולל גם את מתקני ההחזקה והטיפול בפר. הפרים חייבים להיבדק ולקבל אישור וטרינרי. עדרים הסובלים מבעיות פוריות חייבים לקבל יעוץ רפואי ומקצועי הכולל חקירה אפידמיולוגית, בדיקות קליניות, בדיקות מעבדה וניתוח תוצאות, וזאת לפני ההחלטה לשפר את הפוריות בעזרת פר.

למכור עגלות ופרות לרבייה.

- סכנה של החדרה מחדש של מחלות שכבר "נעלמו" מעדרי הבקר בישראל (טכירומונס וקמפילובקטר) בעיקר על ידי שימוש בזכרים ממקור בלתי בדוק או שימוש בעגלים שהובאו לארץ לשחיטה והגיעו "בטעות" לעדרי החלב.
- שימוש בפרים להרבעת פרות "מתקשות" ללא בירור רפואי מוקדם לסיבת העקרות יכול להביא לידי הפצת גורם נגיפי או חידקי ליתר הפרות בעדר.
- מאמרים שהתפרסמו לאחרונה בספרות המקצועית (Hoard's Dairyman דצמבר 1966 כרך 141 מס' 20 עמ' 972; Veterinary Record; 1966) (1966) כרך 139 עמ' 594) הראו, שהשימוש בפרים להרבעה במשקי החלב מביא לחסכון מדומה (הפסד בחלב של \$150 בשנה/לפרה). כמו כן נמצא בניסוי מבוקר, שרמת ההתעברות בעדר לא השתפרה כתוצאה מהשימוש בפר, בהשוואה להזרעה המלאכותית. מאידך – הסכנה הכרוכה בשימוש בפרים היא רבה.

בשנות ה-40 בארה"ב, היוו הפגיעות מפרי ההרבעה את מרבית התאונות הקטלניות בקרב

כריכת חוברות "משק הבקר והחלב"

כמו בשנה שעברה, אנו מתכוונים להוציא בכרך אחד את חוברות "משק הבקר והחלב" של שנה שלמה, מס' 266 – 271 וחוברת "חקר ומעש" מס' 19. החברים המעוניינים בכריכת חוברותיהם מתבקשים לשלחן אלינו בהקדם האפשרי, על מנת שנוכל לרכז מספר גדול יותר של כריכות ובזה להוזיל עלותן. כמו בשנה שעברה (1996), גם להבא נפרסם את הדו"ח השנתי של המ"ב וספר העדר בצורת ספרון בעל כריכה משלו, כך שלא נוכל לכרוך אותו יחד עם חוברות "משק הבקר". לכן, מיד עם גמר שנת 1997 נהיה כבר מוכנים לקבל את חוברות "משק הבקר", כולל "חקר ומעש" לשם כריכתן.

המערכת